

ნიკოლოზ ბარათაშვილი და მისი თანადროული საზოგადოება

ანოტაცია: ნიკოლოზ ბარათაშვილი თავის წერილებსა და პოემაში „ბედი ქართლისა“ ნათლად წარმოაჩენს XIX საუკუნის 30-40-იანი წლების მაღალი საზოგადოების უარყოფით მხარეებს. ამავე დროს, პოემაში იგი მკვეთრად გამოხატავს თავის უარყოფით დამოკიდებულებას რუსეთთან ურთიერთობის თვალსაზრისით. სტატიაში პარალელი გავლებულია თანამედროვე საზოგადოებისა და იმდროინდროინდელს შორის.

Revaz Sherozia

/Shota Meskhia Zugdidi State University/

NIKOLAZ BARATASHVILI AND HIS LIFE PERIOD SOCIETY

Annotation: Nikoloz Baratashvili clearly demonstrates the negative sides of upper class in 20th century's 30-40 years in his letters and poem „Fate of Kartli“. At the same time Poet clearly express his negative vision about Russian and Georgian relations in this poem. In this article author makes parallels between past and present society.

საქართველოს ისტორია გადარჩენისთვის ბრძოლის ისტორიაა. უმეტეს დროს უცხოთა ძალმომრეობის პირობებში ვცხოვრობდით, მაგრამ სახე-ხასიათი არ შეგვიცვლია. იმედი არ დაგვიკარგავს, „რომ გათენდება დილა მზიანი და ყოველს ბინდსა ის განანათლებს!“

დამპყრობლის ძალის წინაშე მოსახლეობის ნებისმიერი სოციალური ფენა უძლურია და, ჩვენი პოეტისა არ იყოს, გალიაში გამომწყვდეულ ჩიტს ჰგავს, – იძულებულია, უცხოთა ცხოვრების წესს დაემორჩილოს და მიიღოს ის, რასაც გისოსებიდან შეუგდებენ.

გიმნაზიაში ნიკოლოზს შემომმარტოვები ფიქრებისათვის არ ეცალა, – აქ მისი მახსოვრობის კიდობანი ნაირგვარი ცნობებით ივსებოდა. ახალ სახე-ხასიათებთანაც ადვილად ურთიერთობდა. ხალისიანი იუმორი კი მისი ორლესური იარაღი იყო.

სწავლის მდინარება მომავალი პოეტისთვის საინტერესო

და სულიერი საზრდოს მომცემი გამოდგა. თუმცა, ის გამოხაფანგებულ-საშიშარიც იყო, – რუსულ ჩექმას იმდენი ზიანის მოყენება არ შეეძლო, რასაც მაგ ჩექმის მორგება მოიტანდა. დამპყრობლის შემოძალეებულ ენა-ჩვევებს ადევნებული თავად-აზნაურობა და განათლების მიღებისათვის აუცილებელი რუსული ფარაჯა უფსკრულის პირას აყენებდა ყმანვილებს. ისინი ჯერ ვერ ამჩნევდნენ ჩამოშავებულ ღრუბლებს, ქართველობის წალეკვას რომ აპირებდა.

ნიკოლოზ ბარათაშვილის წერილებში კარგად ჩანს, თუ როგორ ცხოვრობდა, ან რა წუხილ-სატკივარი არ ასვენებდა პოეტს. მისი განწყობა-ფიქრების გათვალისწინებით შეგვიძლია იმდროინდელი თბილისის მაღალი საზოგადოების სახე მიახლოებით მაინც აღვადგინოთ.

შენიშვნა: აქ უადგილო არ იქნებოდა, თუ პოეტისადმი ამ საზოგადოების დამოკიდებულებას გადავხედავდით; ილიას მიერ ნიკოლოზ ბარათაშვილის „აღმოჩენამდე“ არავის დაუნახავს, ქართველურ პოეზიაში როგორი მტკიცე, სრულყოფილი და დიდი ნაბიჯებით შემოვიდა იგი. ამ დაუნახაობამ, ვინ იცის, რამდენი „ფიქრნი“ შემოალამა ჩვენს ლიტერატურას. ვერც გრიგოლ ორბელიანმა და ვერც სხვებმა ვერ შეამჩნიეს დიდებული პოეტი. ხოლო რაც შეეხება ვახტანგ ორბელიანის რეპლიკას, – სოლომონ დოდაშვილი რომ არ ყოფილიყო, არც ნიკოლოზ ბარათაშვილი იქნებოდაო, – სრულ გაუგებრობამდე მივყავართ: ჯერ ერთი, პოეტის ნიჭის დაბადებას როდის იყო მასწავლებელი (ისიც ორიოდ წლით!) განაპირობებდა?! მეორეცა და, პოეტის არც წერილებში, არც პოეზიაში ამ „მასწავლებლის“ ხსენება-მინიშნებაც არ არის! თუ ილია ორბელიანის ტყვედ ჩავარდნამ პოეტს „მერანის“ შექმნა „მოსთხოვა“, „მასწავლებლის“ ტრაგიკული ბედი გულგრილს დატოვებდა?! ან თვითონ სოლომონ დოდაშვილი ნიკოლოზ ბარათაშვილზე არას იტყოდა, ის რომ მისთვის რიგითი მოსწავლე არ ყოფილიყო?!

პოეტის წერილების მკითხველი უსათუოდ შეამჩნევს, რომ მათი ავტორი რუსულის დიქტატს არის დამორჩილებული. გიმნაზიის მოსწავლე რომ ბიძას რუსულად სწერს წერილს, შეიძლება ავხსნათ ერთგვარ ბავშვურ თავმოწონებად. მაგრამ შემდეგ, უკვე ოცი წლის ჭაბუკი მეგობარს ასევე რუსულად რომ უზიარებს თავის ფიქრებს, ბუნებრივი სულაც არ არის. არც იმის

გაგება იქნება ადვილი, როგორ გადაიქცა პოეტისთვის გრიგო-
ლი გრიგორად, ან რატომ წერს ყიფიანის ნაცვლად კიპიანს, ან
ნიკოლოზი როგორ გახდა ნიკოლაი, ბარათაშვილი – ბარათოვი.

განჯაში საბედისწერო გამგზავრებამდე ცოტა ხნით ადრე
პოეტი შამილთან მეზრძოლ ბიძას სწერდა: „ჩემი ფიქრი მან-
დეთ მოქრის. ეცადე რომა რენენკამფთან დამანიშენინო. ხომ
ამ პირობით წახველ...“ გასაგებია, რომ სამხედრო სამსახურზე
მეოცნებე ადამიანს ასეთი სურვილი ჰქონოდა. ისიც არ არის
სიახლე, რომ ყველა დამპყრობელი დამონებულ ხალხს თავის
ჯარში ამსახურებს და, არაიშვიათად, თანამემამულეების წი-
ნააღმდეგ აბრძოლებს. მაგრამ, „ბედი ქართლისას“ შემქმნელი
პოეტი კახელებს რომ მიმართავს, – „ნამდვილ ქართველნო“-ბუ-
ნებრივია. თუმცა, გრიგოლ ორბელიანისადმი მიწერილი წერი-
ლის ის ადგილი, სადაც გურული აჯანყებულების წინააღმდეგ
ქართული მილიციის გალაშქრებას აქებს, მოულოდნელია და
ძნელი ასახსნელიც: „...შენი დიპლომატობა ხომ ადრევე ვიცოდი:
ხუმრობა არ არის, რომ ქართველმა კაცმა გურულებს შეაგონოს
(ხაზი ჩემია, რ.შ.) ყოველივე უბედურება, რომელიც შეუდგების
აღშფოთებას; შაბამ მკლავთა და განკარგულებათა თქვენთა!“

ლიტერატურისმცოდნეთა თვალსაზრისი, რომ ლექსში „სა-
ფლავი მეფის ირაკლისა“ და პოემაში „ბედი ქართლისა“ პოეტი
ამართლებს რუსეთის ქვეშევრდომობაში საქართველოს შეს-
ვლას, ალბათ, წერილების პათოსით არის შეპირობებული. არც
ისაა დასაგინებელი, რომ ჩვენს მკვლევარებს რუსული იდეო-
ლოგიის ზეწოლის ქვეშ უხდებოდათ მუშაობა. მაგრამ, ძნელი
დასანახი არ არის, რომ, ერთი მხრივ, ბარათაშვილის წერილები
და პოეზია ძალიან განსხვავდებიან ერთმანეთისგან. მეორე
მხრივ, ყურადღების მიღმა დარჩა მნიშვნელოვანი გარემოება:
ლექსში პოეტი ფაქტის კონსტატაციას ახდენს, ანუ ერეკლე მე-
ფის გადანყევტილების აღსრულებაზე საუბრობს და „თაყვანსა
სცემს“ ივერიის უკანასკნელ სიმტკიცის სულს.

შეფასებითი ნაწილი, ანუ პოეტის შეხედულება ფაქტისადმი,
ნათლად ჩანს პოემაში და ეს შეუმჩნეველი არ უნდა ყოფილი-
ყო: სოფიოს სიტყვებს მოსდევს ავტორისეული ტკივილიანი
შეძახილი, – „ჰოი, დედანო, მარად ნეტარნო...“ სოფიოს პა-
სუხსა და ბარათაშვილის განსჯაში იკვეთება ერეკლე მეფის
საბედისწერო ნაბიჯისადმი დამოკიდებულება. გარდა ამისა,

აქვეა გამჟღავნებული და საკმაოდ მძაფრად და მკაცრადაც პოეტის თანადროული საზოგადოების უარყოფითი მხარეები. ამავე საკითხზე, ოღონდ უკვე სევდიანი იუმორით, საუბრობს ბარათაშვილი გრიგოლ ორბელიანისადმი გაგზავნილ წერილში: „ ...თუ ქალაქის ამბავი გინდა, სწორე გითხრა, ბევრი ჭორიანობაა და ჭირიანობა; ორივე ერთია; მაგრამ ჭირი ტყუილია ამ ხელად და ჭორი კი მართალი, – დიდი დაძვრებაები ქალებისა; დიდი აყალ-მაყალი, დიდი ტირილი; დიდი ღამის თევები, დიდი წვეულებები ერთმანერთის ჯავრით...“

ნიკოლოზ ბარათაშვილის დროინდელ საზოგადოებაზე საუბრისას თავისთავად წამოიჭრება ჩვენს თანადროულ ვითარებასთან შედარების საკითხი. დღევანდელი ჩვენი საზოგადოების დიდი ნაწილი ნიჰილისტურად არის განწყობილი ეროვნული ფასეულობების მიმართ. პოემაში ავტორისეული შეფასება-მონოლოგი ზუსტად ესადაგება ამ ნაწილის ანგლომანიითა და ყველაფერი უცხოურით გატაცებას, საკუთარის არცოდნასა თუ მივიწყებას.

ლიტერატურა

ბარათაშვილი, ნიკოლოზ. 1954. *თბულებანი*. თბილისი.

ჩხეიძე, როსტომ. 2016. *მისიონერი*. თბილისი.